

2

La relació econòmica Catalunya-Espanya. Com hem arribat fins aquí?

Albert Carreras

@AlbertCarreras3

Economista. Catedràtic d'Història i Institucions Econòmiques,
Departament d'Economia i Empresa, Universitat Pompeu Fabra.

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Secretari d'Economia i Finances
(2011-2013) i secretari general (2013-2016), Departament d'Economia i
Coneixement, Generalitat de Catalunya.

Ara fa uns dos segles, acabada la Guerra del Francès (1808-1814), Espanya va perdre totes les seves colònies de l'Amèrica continental. Tota Espanya es va empobrir, però algunes regions van reaccionar. A Catalunya, la industrialització que havia començat a finals del segle XVIII es va afermar i accelerar. Durant tot un segle, fins a la Guerra Civil (1936-1939), l'economia catalana va ser cada cop més pròspera fins arribar a tenir un PIB *per capita* que era més de la meitat superior al de la mitjana espanyola. Només dues altres regions van tenir trajectòries semblants a la catalana: el País Basc des que es va industrialitzar el darrer terç del segle XIX, i Madrid, que sempre va traure partit de ser la capital.

La taula següent il·lustra aquesta evolució, però s'ha de tenir en compte que és producte interior brut *per capita* i que no està corregit per la paritat de poder adquisitiu. Per als darrers talls temporals, dels quals tenim més dades, això rebaixa en una dècima la posició de les comunitats més riques i millora la de les més pobres. Si afegim l'efecte igualador de la fiscalitat, de les pensions, del subsidi d'atur i de la resta de la despesa pública, queden diferències de renda disponible *per capita*, a paritat de poder adquisitiu, petites (del +/- 5 %) excepte per al País Basc (+30 %) i Madrid (aproximadament +10 %).

Evolució del % sobre el PIB *per capita* relatiu de Catalunya, Madrid, País Basc i resta d'Espanya. 1800-2017 (Espanya=1)

Any	PIB Catalunya	PIB Madrid	PIB País Basc	PIB Resta d'Espanya
1800	1,02	1,13	0,74	1,00
1935	1,56	1,48	1,65	0,86
1960	1,49	1,45	1,61	0,83
1975	1,34	1,45	1,39	0,82
2000	1,22	1,34	1,23	0,86
2017	1,20	1,35	1,32	0,85

Font: Albert Carreras i Xavier Tafunell, *Entre el Imperio y la globalización*, Barcelona, Crítica, 2018, p. 48-49.

Després de la Guerra Civil, i durant ben bé quaranta anys, l'avantatge català es va anar reduint. Des de ja fa molts anys, aproximadament des del final del franquisme, les posicions (però no les proporcions) s'han estabilitzat força. Madrid, País Basc i Catalunya són, de fa temps, les regions més riques d'Espanya, i per aquest ordre.

“Catalunya, aporta molt i rep molt poc. En ser l'única regió rica que és autènticament contribuent, la seva contribució és molt més gran del que li tocaria si les altres regions riques contribuïssin en proporcions semblants. Vet aquí un origen estructural del maltractament econòmic a Catalunya.”

Aquestes tres regions havien de ser les que aportessin els recursos per fer front a les polítiques de redistribució i igualtat en tot el territori de l'Estat espanyol. Tanmateix, cada una d'elles era i és ben diferent en la seva relació amb la hisenda pública i amb l'Estat. El País Basc -i també Navarra- han tingut règims fiscals especials -els concerts econòmics-. Eren províncies “exemptes”. Només durant el franquisme Biscaia i Guipúscoa van perdre la seva excepcionalitat. Amb el retorn al règim constitucional l'any 1978, el concert econòmic es va recuperar. La contribució basca (el *cupo*) no va créixer com l'economia i es va tendir a congelar. Avui en dia ja fa temps que el País Basc no és aportador net al conjunt de l'Estat, al contrari, n'és receptor net, fins al punt que si fos independent, tindria menys recursos. En definitiva, és molt ric, però no aporta sinó que rep.

Madrid, és rica respecte a la mitjana espanyola. Aporta molt. El model de finançament autonòmic no l'afavoreix, com tampoc afavoreix a Catalunya o a les Illes. Però gaudeix d'una enorme diferència: és la capital. Els recursos que Madrid aporta a l'Estat li són retornats com despesa que l'Estat fa a Madrid capital. Com es veurà en algun article successiu, la diferència entre els mètodes d'estimació de les balances fiscals (flux de caixa versus benefici) mesura aquesta recuperació de fons públics per part de Madrid. El mateix caràcter centralista de l'Estat espanyol fa que el nivell de recuperació sigui encara més alt atès que el caràcter radial de les xarxes de transport afavoreix sobre tot Madrid. En definitiva, Madrid és molt rica, aporta molt, però recupera el gros del que aporta.

Catalunya, aporta molt i rep molt poc. En ser l'única regió rica que és autènticament contribuent, la seva contribució és molt més gran del que li tocaria si les altres regions riques contribuïssin en proporcions semblants. Ha de pagar sola el gros de la redistribució interterritorial. Vet aquí un origen estructural del maltractament econòmic a Catalunya.

La rivalitat Madrid-Barcelona, i com s'ha gestionat, és un altre motiu poderós de desafecció progressiva dels catalans respecte a l'Estat espanyol. El fet que Madrid sigui capital confon el paper de l'Estat, que juga permanentment a favor de Madrid i en contra de Barcelona. Quan dues ciutats rivalitzen en totes les dimensions, que l'àrbitre sigui parcial treu tota legitimitat a l'àrbitre. L'arbitrarietat de l'Estat ha estat palesa en matèria d'infraestructures de transport, en matèria empresarial, en atracció d'inversions, en matèria d'equipaments culturals, en repartiment de recursos, en fons europeus, etc. Les grans iniciatives barcelonines es perceben amb malfiança, quan no amb pura i simple hostilitat. Queda exclosa la possibilitat que Barcelona lideri res, perquè el lideratge a Espanya només pot ser el de la capital. Quan el mercat o autoritats externes modifiquen aquestes previsions, l'enuig estatal evidencia la seva actitud.

“*Quan dues ciutats rivalitzen en totes les dimensions, que l'àrbitre sigui parcial treu tota legitimitat a l'àrbitre.*”

El règim constitucional i autonòmic no ha corregit els desequilibris i les arbitrarietats que s'havien produït durant el primer franquisme, quan la desindustrialització de Catalunya havia estat la política explícita del règim nascut de la Guerra Civil. Les proporcions d'inversió estatal en obra pública a Catalunya han estat sistemàticament baixes en relació amb la població. Els darrers anys ho són encara més. Ni tan sols l'Estat ha respectat les previsions de la disposició addicional tercera de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, que corregia durant set anys aquest desequilibri inversor. Només va complir el primer any.

El conjunt d'aquestes relacions econòmiques es pot arribar a quantificar en forma de balances fiscals. Però això ja serà un altre article.